

«Tajikistan State University of Commerce»

Course name: National economy

*Week:13. Foresight, indicative
planning of economic development
of the Republic of Tajikistan.*

Khojazoda Diloar Khairuddin

«Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон»
Номи фан: Иқтисоди миллӣ

**Мавзӯи: 13. Ояндабинӣ,
банақшагирии индикативии
тараққиёти иқтисодиёти
Ҷумҳурии Тоҷикистон.**

Хочазода Диловар Хайруддин

Саволҳои лексия:

- 1. Мафҳум ва моҳияти банақшагирию ояндабинӣ.**
- 2. Таърихи пайдоиши банақшагирии индикативӣ.**
- 3. Ояндабинии даврҳои бӯҳронҳо – омили муҳими ба тараққиёти иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидаткунанда.**
- 4. Банақшагирии индикативӣ ва зарурияти омӯзиши он.**

1. Мафҳум ва моҳияти банақшагирию ояндабинӣ:

Нақша ва банақшагирӣ яке аз вазифаҳои муҳимтарини илми идоракуни мебошад. Банақшагирӣ-ин чараёни интихоби ҳадафҳо ва қарорҳои мебошад, ки барои ба мақсад ноил гаштан равона карда мешавад. Ё ба тарзи дигар гӯем банақшагирӣ ин ҳадафҷӯӣ ё ин ки пеши назар овардани натиҷаҳои, ки аз ноил гаштан ба ҳадаф ба даст меояд. Банақшагирӣ дар тамоми даври замонҳо барои ҷомеаи башар хос буд ва он имконият меод, ки мақсади пешгузошташуда муайян карда шавад ва барои он чораҳои зарурӣ андешида шавад. Банақшагирӣ ба чандин гурӯҳҳо ҷудо карда мешавад: нақшаи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ҳарбӣ, экологӣ, илмию техникӣ ва ғайра¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Нақшаи иқтисодӣ:

Нақшаи иқтисодӣ –ин пеш аз ҳама нақшаи истеҳсолот аст, яъне истеҳсоли неъматҳои моддӣ дар назар дошта мешавад. Нақшаи иқтисодӣ инчунин нақшаи тақсимоти маҳсулот, нақшаи боркашонӣ, интиқол ва то ба истеъмолкунандаи ниҳоӣ расонидани маҳсулот мебошад. Бинобар ин чунин нақшаро на танҳо маънои истеҳсолу тақсимот, балки инчунин истеъмоли маҳсулотро дар бар мегирад (истеъмоли истеҳсоли ва ғайриистеҳсоли)¹.

1. Ҳақимов Ҳ.А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

Дар шароити ҳозира, чи дар таҷрибаи мамлакатҳои муштаракулманофеъ ва чи берун аз он назарияи оянабинии Н.Д. Кондратьев (1892-1938), ки яке аз назарияҳои аз ҷиҳати илмӣ асоснок ба ҳисоб меравад ва сеъ истифода мешавад, ки онро бо чунин тавр тасвир намудан мумкин аст.

Хусусияти ояндабинӣ дар бисёр ҳолатҳо аз вақти ба амалоии ҳодиса вобастагӣ дорад, ки аз ин нуқтаи назар он ба қисматҳои зеин ҷудо карда мешавад: кӯтоҳмеҳлат, миёнамӯҳлат, дарозмӯҳлат ва бисёр ҳам дарозмӯҳлат. Бояд қайд намуд, ки дар адабиётҳои муаллифон мӯҳлатҳои ояндабиниро бо тарзҳои гуногун маънидод намудаанд, ки аз ҳама ба мақсад мувофиқ мӯҳлатҳои зерин муайян карда шудааст: кӯтоҳмӯҳлат (аз 1 то 3 сол), миёнамӯҳлат (аз 4 то 10 сол), дарозмӯҳлат (аз 10 то 20 сол), бисёр ҳам дарозмӯҳлат (зиёда аз 20-30 сол)¹.

1. Ҳақимов Ҳ.А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

Цараёни назариявии банақшагирӣ:

Яке аз элементҳои мураккаб дар назарияи банақшагирӣ ва ояндабинӣ –ин ояндабинии объектҳои таҳлилшаванда, тағйирёбии давраҳо ва фазаҳои он мебошад, ки ҳангоми ба амалоии бӯҳронҳо ба мушоҳида мерасад. Давраҳо ҳаракати умумии дилхоҳ система дар табиату ҷамъият мебошад, ки дилхоҳ давр ҳангоми пешрафти худ 5 фазро аз сар мегузаронад¹:

1. Ҳакимов Ҳ.А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

бавучудоии даври гузашта;

барқароршавии инноватсионӣ;

тақсимотӣ;

тараққиёти мўътадил;

*ташаккулёбии системаи нисбатан
нав ва пешқдам.*

Танҳо баъди ин ҳолатҳо, ивазшавӣ ва гузаштан аз як система ба системаи дигари сифатан нав ё ин ки пошхӯрии системаи амалкунанда ба вучуд меояд¹.

Ҳолати дигаре, ки тараққиёти иқтисодӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон системаҳоро мураккаб месозад – ин пешбини даврҳои фазои бӯҳронҳо, таъғирёбии онҳо ва хусусияти оқибатҳои он ва роҳҳои баромадан аз бӯҳронҳо мебошад, ки дар ин ҷо пеш аз ҳама бояд ҳолатҳои зерин ба назари эътибор гирифта шавад:

1. Ҳақимов Ҳ.А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

2. Таърихи пайдоиши банақшагирии индикативӣ:

Бояд қайд намуд, ки мақоми асосиро дар ба вучудоии назария ва амалияи банақшагирии индикативӣ дар солҳои 1922-1925 олими рус Н.Д. Кондратьев гузошт, аммо ин назария бо сабабҳои сиёсӣ ва дигар сабабҳо дар таҷриба амалияи худро наёфт. Дар шароити ҳозираи иқтисодиёти бозорӣ асоси амалии банақшагирии индикативӣ аз тарафи К. Ландауер дар китоби «Назарияи иқтисоди миллии банақшагирӣ» (1944) гузошта шуд, ки ҳануз дар ҳамон замон чунин ҷиҳатҳои банақшагирии индикативӣ ҷудо карда мешуд:

-нақша дар натиҷаи фаъолияти боиродаю мушаххаси давлат бо якҷоягӣ бо ҳамагуна тарафҳои дахлдор ташаккул меёбад;

-нақшаи қабулшуда бо муҳокимаи кушоду озод, тақозо мекунад, ки принсипи қарори пешқадам риоя карда шуда, ба талаботи тамоми ҷомеа ҷавобге бошад, на ин, ки бо агентҳои алоҳида, ки ба зарари интересҳои умумидавлатӣ оварда расонад;

-мақсади нақша ва чорабинӣ барои амалигардонии он бояд ҳамин тавр интихоб карда шуда бошад, ки истифодаи самарааш баланд ба даст оварда шавад;

-нақша бояд бо тамоми захираҳо дар тавозун бошад¹.

Таҷрибаи банақшагирӣ:

Таҷрибаи банақшагирӣ дар кишвари мо бевосита ба идтиҳоди шӯравӣ мансуб аст, яъне давлате, ки хоҷагии плании марказонидашуда дошт. Собиқ ИҶШС давлате буд, ки моҳияташ хоҷагии ягонаи марказонидашуда буда аз рӯи нақшаи умумидавлатӣ тараққӣ мекард. Банақшагирӣ дар ИҶШС банақшагирии директивӣ (дастурӣ) буд ва план ҳукми қонунро дошт ва аз боло ба поён ҳатман бояд иҷро мешуд¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,- Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Банакшагирии индикативӣ:

Банакшагирии индикативӣ нақшае мебошад, ки дар шароити хоҷагии капиталистӣ ва шароити иқтисоди бозоргонӣ сурат мегирад. Бо ибораи дигар ин гуна банакшагирӣ дар шароите ки моликияти мамлакат пурра давлатӣ нест ва моликияти хусусӣ низ мавқеи муҳимро ишғол менамояд, амал мекунад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ:
китоби дарсӣ, -Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Таърихи пайдоиши банақшагирии индикативӣ:

Дар адабиётҳо дар бораи таърихи пайдоиши банақшагирии индикативӣ ақидаҳои гуногун вучуд дорад. Масалан бо баъзе аз сарчашмаҳои илмӣ ин гунна банақшагирӣ нахустин маротиба дар Франция дар соли 1946 дар тахти роҳбарии президенти он давра Де Голл пайдо шуд. Банақшагирии индикативӣ кулли хоҷагии мамлакатро фаро гирифта, дар миқёси корхонаҳо ва ташкилотҳои алоҳида ба мӯҳлати 5 сол сохта мешуд. Аз ҳамон давра банақшагирии индикативӣ густариш ёфта, махсусан дар давлатҳои рӯ ба тараққӣ дар Ҳиндустон, Алҷазоир, Кипр, Камбоҷа, Конго, Гвинея ва ғ. мақоми муҳимро ишғол намуд¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ:
китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Банакшагирии индикативӣ дар шароити бозор ва вучуд доштани корхонаҳо ва ташкилотҳои давлатӣ, хусусӣ ва омехтаи намудҳои хоҷагидорӣ амал намуда бо воситаи чунин нақшаҳо вазифаҳои умумимиллӣ (ба монанди рушди иқтисодӣ, мубориза бар зидди қашшоқӣ, таъмини аҳоли бо ҷои кор ва ғайра.) ҳалли худро меёбад. Дар мамлакатҳои тараққикарда ин усул истифода шуда истодааст, ки дар ҳар кишвар хусусияти хоси худро доро мебошад. Масалан дар Франция ва Япония –ин нақшаҳои панҷсолаи тараққиёти иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мебошад, дар Ҷумҳурии Чин бошад ин нақшаҳои миёнамуҳлат ва дарозмуҳлат ва нақшаҳои солона мебошад ва дар ИМА ин банакшагирии барномавӣ ва низоми контрактӣ мебошад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ:

китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Дар давлати Россия банақшагирии индикативӣ масалан барои ду баробар зиёд намудани ММД дар 10-солаи ҷорӣ истифода шуда истодааст, ки бо ёрии чунин тарзи банақшагирӣ бояд чунин соҳаҳои макроиқтисодӣ таъмин гардад:

-идоракунии дар сатҳи сохторҳои макроиқтисодӣ;

-идоракунии сохторҳои соҳавӣ ва байнисоҳавӣ;

-идоракунии чараёнҳои инноватисонӣ;

-идоракунии алоқаҳои иқтисодии берунӣ.

Барои амалӣ намудани чунин тарзи банакшагири бояд пеш аз ҳама ҳаҷми сармоягузориҳо барои капитали асосӣ, ҷойгиршавӣ ва сохтори талаботи истеъмоли, сатҳи даромадҳои пулии аҳоли, саҳми даромади буҷа дар ММД ва ғайра ҳисоб карда шавад.

Банакшагирии индикативӣ асосан баъди Ҷанги дуоми ҷаҳонӣ тараққи фаъол намуда дар роҳи пешрафти худ бо роҳҳои гуногун тараққи намудааст.

Намуди стратегии банакшагирии индикативӣ боз ҳам таҳлили чуқури ҳамаи субъектҳои иқтисоди миллиро талаб мекунад. Хусусияти чунин намуди банакшагирии индикативӣ пеш аз ҳама дар маҷеи васеи нақшаҳои индикативӣ ва интегратсияи баланди он бо сиёсати дарозмуддати сиёсати иқтисодӣ ба назар мерасад.

Бояд қайд намуд, ки дар базаи банақшагирии индикативӣ механизми таъминоти мақсад ва роҳнамо (ориентир)-и тараққиёти иқтисодӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон давлат ба вуҷуд меояд, ё ин ки ба таври дигар геём давлат ба тараққиёти иқтисодӣ-и Ҷумҳурии Тоҷикистонимой бо воситаи координатсия ва ахборот таъсир мерасонад на ин ки бо воситаи қарорҳо ва фармонҳо. Дар натиҷаи ивазшавии нақша ва ахборот байни давлат ва корхонаҳои хусусӣ схемаи оптималии сатҳи тараққиёти пешниҳодшаванда ба амал меояд. Аз ин нуқтаи назар гуфтан мумкин аст, ки вазифаи асосии банақшагирии индикативӣ –ин ахбороти-роҳнамои мебошад, ки ҳамчун вазифаи мотиватсионӣ ба ҳисоб меравад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

3. Ояндабинии даврҳои бӯхронҳо – омили муҳими ба тараққиёти иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидаткунанда:

1. Фазоҳои бӯхронӣ қисмати асосии таъғирёбии даври системаи ҷамъиятӣ мебошад. Давомёбии бӯхронҳо пеш аз ҳама аз намуд ва вақти ҳудуди даврҳо вобастагӣ дорад. Масалан дар доираи даврҳои миёнамӯҳлат фазои бузург тахминан як маротиба дар даҳ сол ба амал меояд ва 1-2 сол идома меёбад ва дар даврҳои дарозмӯҳлат бошад қариб баъди ду даҳсола ба амал омада 3-5 сол идома меёбад. Боз ҳам бӯхронҳои дарозамалкунанда дар вақти ивазшавии асрҳо ва даврҳои цивилизатсионӣ ба вуҷуд омада метавонад, ки як чан даҳсолаҳо амал намояд ва тағирётҳои куллиро дар сохтори иқтисодиёт ва ҷамъият ба вуҷуд орад¹.

1. Исайнов Ҷ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

2. Бӯхронҳо метавонанд хусусияти харобкунанда дошта боиси паст рафтани истеҳсолот ва сармоягузорӣ ба капитали асосӣ гардида, сабаби муфлисшавии корхонаҳо гарданд, ки ин ҳолат боиси афзудани шумораи бекорон, паст рафтани даромадҳои реалӣ қисмати зиёди аҳоли гардида, ғайриустувор будани системаи ҷамъиятӣ ба мушоҳида расида ва дар ниҳояти қор боиси нооромии Ҷумҳурии Тоҷикистонимой-сиёсӣ гардад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-
Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

3. Бӯҳронҳо метавонанд хусусияти

хамгирой дошта метавонанд барои элементҳои системаи оянда роҳ кушоянд. Дар ин маврид беҳронҳо ҳамчун воситаи тозакунанда, ки чизи кӯҳнаро, ки мӯҳлати худро иҷро кардааст нест намуда, метавонад заминаи асосӣ барои тараққӣ намудани системаи оянда гардад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

4. Бӯхронҳо дар тағйирёбии системаи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон сохтори мураккабро фаро мегирад. Ин пеш аз ҳама бӯхрони иқтисоди мебошад, ки дар навбати худ аз бӯхрони инвестиционӣ ва молиявӣ оғоз ёфта боиси муфлисшавӣ, кам гардидани ҳаҷми истеҳсолот, баланд гардидани дараҷаи бекорӣ, паст гардидани иқтидорҳои истеҳсолӣ ва боиси нест гардидани баъзе молҳои ниёзи мардум мегардад. Баландшавии дараҷаи бекорӣ ва паст гардидани сатҳи зисти аҳоли нооромии сиёсиро ба амал оварда ҳатто дар баъзе аз мавридҳо боиси бӯхронҳои сиёсӣ мегардад дар ниҳояти қор метавонад боиси ивазшавии давлат гардад (масалан дар Германия дар солҳои 30-юм боиси ба дасти фашистон гузаштани давлат гардид)¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-
Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

4. Банақшагирии индикативӣ ва зарурияти омӯзиши он.

Пеш аз он ки дар бораи банақшагирии индикативӣ маълумот диҳем аввалан мафҳуми банақшагирии стратегиро низ шарҳ додан ба мақсад мувофиқ аст. Банақшагирии стратегӣ ин чараёни муайянкунандаи мақсадҳо, инчунин маънои нишондиҳандаҳои иқтисодӣ бо самтҳои асосии тараққиёти иқтисодӣ- иҷтимоиро бо мӯҳлати дароз ё кӯтоҳ ва ягонагии асоси механизми амалигардонии он мебошад. Он ҳисоби омилҳои муҳити беруниро пеш аз ҳама дар назар мегирад, ки аз ин ҷост, ки пешқадам ва гуногунварианти мебошад. Ҳангоми банақшагирии стратегӣ ҳалли ҳамон масъалаҳое дар назар дошта мешавад, ки хусусияти умумии дигаргуниҳои иқтисодӣ, босуботӣ ва рақобатпазирии иқтисодиёт, сатҳи зисти аҳоли, рақобати мудофиавии мамлакат ва ғайраҳоро дар бар мегирад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-
Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Банакшагирии индикативӣ, чӣ тавре ки қайд карда шуд асоси воситаи кори оиди амалӣ намудани мақсадҳое мебошад, ки дар нақшаи стратегӣ бо назардошти вазъияти мушахасси иқтисодӣ ва иҷтимоӣ-сиёсӣ гузошта шудааст. Банакшагирии индикативӣ – чараёне ташаккули низоми индикаторҳо мебошад, ки вазъият ва тараққиёти иқтисодиёти мамлакатро, ки бо сиёсати иқтисодӣ-иҷтимоии мамлакат мувофиқ аст шарҳ дода бо маҷмӯи чорабиниҳо ба чараёнҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ таъсир мерасонад¹.

1. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,- Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

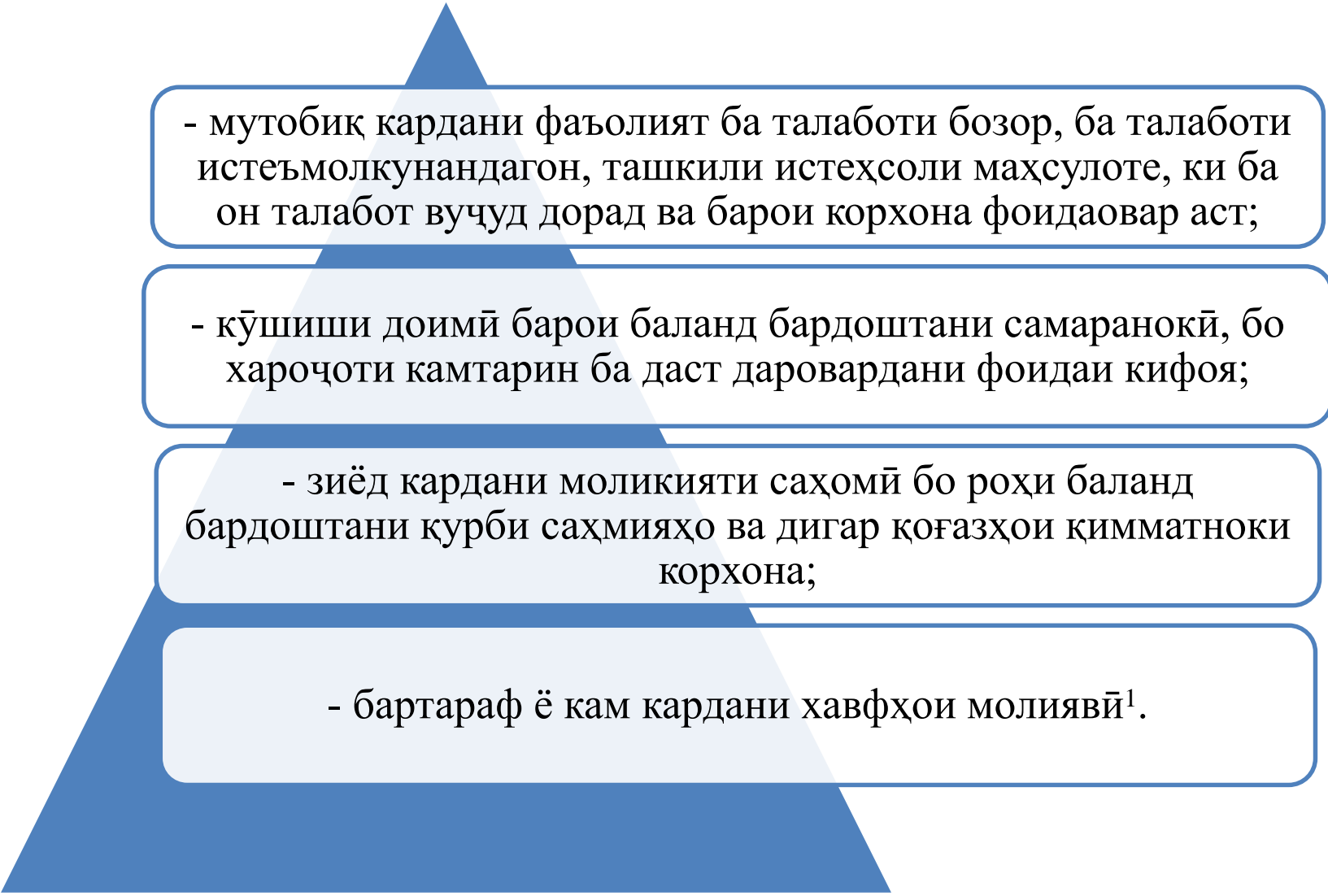
Таҷрибаи мамлакатҳои ҷаҳон:

Таҷрибаи бисёре аз мамлакатҳои ҷаҳон аз он гувоҳӣ медиҳад, ки банақшагирии индикативӣ дар шароити иқтисодиёти бозоргонӣ пеш аз ҳама ба нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ таъяс менамояд. Чунин тарзи банақшагирӣ ҳамчун ширкатҳои калони асосӣ дар низоми танзими давлатии иқтисодӣ ба ҳисоб рафта, истифодаи он имконият медиҳад, ки ба ҳамомӯзиши самараноки худтанзимкунии бозор ва танзими марказонидашуда ба амал бароварда шавад¹.

*Масалан барои банақшагирии фаъолияти
молиявии корхонаҳо дар шароити иқтисоди
бозорӣ чунин имкониятҳоро мушоҳида кардан
мумкин:*

Дар шароити иқтисодиёти бозорӣ корхонаҳо мустақилона барои ба даст овардани натиҷаи дилхоҳ фаъолият мебаранд. Дао ҳолати давлат ба фаъолияти корхонаҳо маҳдуд буда, ғайримустақим тавассути фишангҳои иқтисодӣ – молиявӣ сурат мегирад. Корхонаҳо мутобиқи шартҳои зерин амал мекунанд¹.

1. Большаков С.В. Финансы предприятий: теория и практика – М. Книжный мир, 2005

- мутобиқ кардани фаъолият ба талаботи бозор, ба талаботи истеъмолкунандагон, ташкили истеҳсоли маҳсулоте, ки ба он талабот вучуд дорад ва барои корхона фоидаовар аст;

- кӯшиши доимӣ барои баланд бардоштани самаранокӣ, бо хароҷоти камтарин ба даст даровардани фоидаи кифоя;

- зиёд кардани моликияти саҳомӣ бо роҳи баланд бардоштани қурби саҳмияҳо ва дигар қоғазҳои қимматноки корхона;

- бартаараф ё кам кардани хавфҳои молиявӣ¹.

Ҷараёни банақшагирии молиявӣ:

Яке аз роҳҳои асосии амалӣ гаштани шартҳои мазкур банақшагирии молиявӣ мебошад. Банақшагирии молиявӣ – ин раванди таҳияи силсилаи нақшаҳои молиявӣ алайҳи таъмини тараққиёти корхонаҳо ва ширкатҳои соҳибкорӣ бо маблағҳои пулии зарурӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти онҳо мебошад. Банақшагирии молиявӣ як шакли зухуроти моҳият ва вазифаҳои тақсимоӣ ва назоратии молия мебошад¹.

Дар айни замон, банақшагирии молиявӣ қисми таркибии раванди умумии банақшагирии фаъолияти хоҷагидорӣ - молиявии корхонаҳо мебошад.

Нақшаи молиявӣ қисми муҳим ва хотимавии нақшаи тараққиёти иқтисодӣ – иҷтимоӣ ё нақшаи корчаллонӣ (бизнес-план)-и корхонаҳо аст. Мавриди таҳияи нақшаи молиявӣ нишондиҳандаҳои он бояд босаводона ва бодикқат муайян карда шавад. Сифати нақшаи молиявӣ дар асоснокӣ ва пуррагии нишондиҳандаҳо, эътимоднокии маводҳои, ки дар раванди тарҳрезии нақшаҳои молиявӣ истифода мешавад, муқоисашавандагии нишондиҳандаҳо ва шиддатнокии онҳо, саҳеҳии ҳисобу китоб ва ниҳоят мутавозунии ҳама қисматҳои нақшаи молиявӣ ифода меёбад. Дар раванди банақшагирии молиявӣ вазифаҳои мушаххас ҳалли худро меёбанд ва ин вазифаҳо иборатанд:

1. Лапуста М.Г., Мазурина Т.Ю., Скамай Л.Г. Финансы организаций (предприятий) – М.: ИНФРА – М, 2009.

- - таъминоти фаъолияти истеҳсоли, сармоягузори ва тиҷоратии корхонаҳо бо маблағҳои молиявӣ (пулӣ);
- - муайян кардани роҳҳои самараноки сармоягузори ва баҳо додан ба истифодабарии манфиатнокии сармоягузори;
- - муайян кардани захираҳои дохилихоҷагии афзоиши фоида ва сатҳи фойданокӣ аз ҳисоби истифодаи сарфакоронаи воситаҳои пулӣ;
- - ташкили муносибатҳои молиявии судманд бо бучети давлатӣ, бонкҳо ва ҳамкорон;
- - ба инобат гирифтани манфиатҳои сахмиядорон ва сармоягузорон;
- - назорат аз болои вазъи молиявӣ, пардохтпазирӣ ва қобилияти қарзадокунии корхонаҳо.

Баъзеҳо дар ақидаанд, ки банақшаگیرӣ умуман ва алалхусус банақшагирии молиявӣ хоси иқтисодиёти маъмурӣ-фармонфармой буда, (план–қонун, иҷроиши он масъулият) дар шароити иқтисодиёти бозорӣ мавқеи худро гум мекунад. Ин ақида ғалат буда, дар шароити бозор даҳлати маъмурӣ ба раванди банақшаگیرӣ аз байн меравад, аммо дар сатҳи корхонаю ширкатҳо аҳамияти банақшагирии молиявӣ беш аз пеш меафзояд¹.

Якум, дар нақшаҳои молиявии корхона ва ширкатҳо хароҷот барои фаъолият бо имкониятҳои молиявӣ вобаста карда мешавад, яъне тавозуни эҳтиёҷ ва имкониятҳои молиявӣ таъмин карда мешавад;

1. Лапушта М.Г., Мазурина Т.Ю., Скамай Л.Г. Финансы организаций (предприятий) – М.: ИНФРА – М, 2009.

Дуюм, нишондиҳандаҳои нақшаҳои молиявӣ аз кулли фаъолияти корхонаҳо – истеҳсолот, тиҷорат, тараққиёти техникӣ, инкишофи идоракунии самаранокӣ, сохтмон, таъминоти моддӣ-техникӣ, меҳнат ва кадрҳо, ғоиданокӣ, ҳавасмандгардонӣ ва дигарҳо вобастаанд. Аз ин лиҳоз, банақшагирии молиявӣ ҳама паҳлӯҳои фаъолияти субъектҳои хоҷагидориро тавассути интихоби объектҳои молиягузорӣ ва самтҳои истифодаи маблағҳои молиявӣ ба инобат мегирад ва барои истифодаи самараноки воситаҳои моддӣ, меҳнатӣ ва пулӣ мусоидат мекунад¹.

1. Большаков С.В. Финансы предприятий: теория и практика – М. Книжный мир, 2005

Сеюм, нақшаҳои молиявӣ ҳамчун фишанги муҳими идора кардани фаъолияти молиявии корхонаҳо дорои хислати сафарбарсозии кулли захираҳои афзоиши самаранокӣ мебошад. Дар он камбудиҳо ва норасоиҳои фаъолияти соҳибкорӣ на бояд инъикос ёбанд, баръакс, он бояд андозаҳои муҳимтарини ташкил, тақсим ва баҳампайвасти захираҳои молиявиро бо ҳаҷми хароҷот ифода намояд. Зимнан қайд менамоем, ки нақшаи молиявии корхонаҳо тавозуни даромад ва хароҷот ном дошта барои соли оянда дар буриши семоҳаҳо (кварталҳо) тарҳрезӣ карда мешавад¹.

1. Большаков С.В. Финансы предприятий: теория и практика – М. Книжный мир, 2005

Дар асоси рақамҳои нақшаи молиявӣ ба мақсади таъмини мувозинати гуфтаҳо ва қисматҳои тавозуни даромад ва хароҷот ҳуҷҷати махсус – ҷадвали тафтишотӣ тартиб дода мешавад, ки он ба ду қисм – амудӣ ва уфуқӣ ҷудо мешавад. Дар қисми амудии он сарчашмаҳои молиявии корхона ва дар қисми уфуқӣ бошад, самтҳои истифодабарии онҳо ҷойгир мешаванд. Аввал рақамҳои ҷамбасти қисми уфуқии ҷадвали шохмотӣ ва пас аз он рақамҳои ҷамбасти қисми амудии он гузошта мешаванд¹.

1. Лапуста М.Г., Мазурина Т.Ю., Скамай Л.Г. Финансы организаций (предприятий) – М.: ИНФРА – М, 2009.

Нақшаи молиявии корхона, ки бо роҳу равиши зикршуда таҳия шудааст, одатан мукамал буда, раҳнамо барои фаъолияти молиявӣ мебошад. Иқтисодиёти бозорӣ талаб менамояд, ки субъектҳои хоҷагидорӣ ба масъалаи баланд бардоштани таъсирбахшии банақшагирии молиявӣ аҳамияти ҷиддӣ диҳанд, зеро дар шароити кунунӣ оқибатҳои манфии хавфҳои молиявӣ ҳама гуна камбудию норасоӣ ба ўҳдаи ҳуди сохторҳои соҳибкорӣ гузошта мешавад. Дар айни замон, баробари зарурати истифодаи васеи банақшагирии молиявӣ омилҳои низ амал мекунанд, ки истифодабарии онро аз ҷониби сохторҳои соҳибкориҳои мамлакат маҳдуд месозанд.

Адабиёти истифодашуда:

1. Большаков С.В. Финансы предприятий: теория и практика – М.: Книжный мир, 2005
2. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учебник. –М., 2001.
3. Государственное регулирование национальной экономики: учебное пособие /Е.В. Харченко, Ю. В. Вертакова. -5-е изд., перераб. И доп. – М.: КНОРУС, 2011. -328 с
4. Лапуста М.Г., Мазурина Т.Ю., Скамай Л.Г. Финансы организаций (предприятий) – М.: ИНФРА – М, 2009.
5. Николаева Т.П. Основы информационной экономики: уч. пос. – СПб.: ООО «ЛЕКС СТАР», 2001. – 128 с.
6. Ҳақимов А.Ҳ., Шодиева Т.Г., Каримова М.Т., Қодиров Д.Б., Муминова Ф.М. Иқтисод ва идоракунии минтақа: Китоби дарсӣ. – Душанбе: Деваштич, 2002. – 276 с.
7. Ҳақимов Ҳ.А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василаи таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.
8. Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ, -Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

ТАШАККУР БА ДИҚҚАТАТОН!